

Samenvatting LEGCOMBIO Deelrapport 1. Duurzame combinaties van plantaardige teelten met vrije uitloop voor leg- en vleeskippen: kennis en ervaring uit literatuur en praktijk

De doelstelling van het project LEGCOMBIO is te onderzoeken hoe een perceel landbouwgrond efficiënter en duurzamer benut kan worden door het doordacht combineren van plantaardige teelten met een uitloop voor (biologisch gehouden) pluimvee. In dit deel van het eindrapport bundelen we de beschikbare literatuur. Zowel de introductie van kippen in een bestaande plantaardige teelt als de aanplant van een teelt in een bestaande uitloop vereisen specifieke beheermaatregelen en investeringen die zullen variëren volgens de context. Deze studie laat toe om ervaringen uit binnen- en buitenland kenbaar te maken aan geïnteresseerde landbouwers (in spe) in Vlaanderen.

Er is een steeds groter wordende belangstelling en vraag naar vlees en eieren afkomstig van productiesystemen die het natuurlijk gedrag van dieren maximaal respecteren. Kippen zijn van nature bosdieren die graag rondscharrelen en stofbaden. Wanneer ze een uitloop ter beschikking hebben, en die ook gebruiken, zal er een hoger energieverbruik zijn en dus ook meer voederinname nodig zijn om de productie van eieren of vlees en de eigen lichaamstemperatuur te handhaven. Doordat er een grote variatie is in productiesystemen en omdat het uitloopgebruik over het algemeen beperkt is (gemiddeld ongeveer 5 à 11% van de kippen bevindt zich tegelijkertijd buiten), is het effect van een uitloop op de productiviteit bij leg- en vleeskippen niet eenduidig. Er zouden meer worminfecties optreden, maar een homogene spreiding van kippen binnen de uitloop zou dit dan weer kunnen verhinderen. In sommige studies resulteerde de aanwezigheid van een uitloop in een hoger gehalte aan vitamine E, vitamine A en omega 3-vetzuren in de eieren en in meer onverzadigde vetzuren in het vlees. In het algemeen wordt de smaak van het vlees als beter beoordeeld. Daarenboven blijkt dat uitloopgebruik verenippen vermindert en de fysieke gezondheid van de kippen verbetert (bv. minder pootaandoeningen), en dat de uitloop beter benut wordt wanneer er een hogere mate van beschutting is. Daarnaast werd aangetoond dat kippen een uitloop met korte omloophout verkiezen boven een uitloop met natuurlijke beschutting (zoals bv. een hoogstamboomgaard). Omdat kippen naarmate ze ouder worden over het algemeen steeds grotere afstanden overbruggen in de uitloop, is het gebruik bij legkippen doorgaans hoger dan bij vleeskippen.

In een bestaande uitloop van pluimvee kunnen meerjarige houtige teelten aangeplant worden die louter dienen als beschuttingselement voor de kippen. Om echter van een efficiënt gemengd productiesysteem te spreken, kan de teelt ook vermarkt worden: denk aan hout-, biomassa-, noot- of vruchtproductie, of een combinatie ervan. Deze teelten zijn dikwijls pas na een zekere tijd rendabel. Om de opstart te faciliteren is er anno 2020 - mits aan bepaalde voorwaarden voldaan (onder andere minimum 0,5 hectare en 30 tot 200 bomen per hectare gedurende 10 jaar) - een investeringssteun van 80% van de gemaakte kosten mogelijk (boslandbouwsubsidie). In dit deelrapport wordt gefocust op fruitbomen, walnoot, eik, tamme kastanje, populier en wilg als boomsoorten, en hazelaar en kiwibes als vruchtdragende struiksoorten.

Daarnaast kunnen kippen ook in een bestaand plantaardig productiesysteem nuttig zijn om plaaginsecten en onkruiden te beheersen of afgevallen vruchten te helpen ruimen. Hoewel er tot vandaag weinig onderzoek is gedaan naar de invloed van de aanwezigheid van kippen op de opbrengst van plantaardige teelten, blijkt er over het algemeen geen negatieve of positieve impact te zijn. Nieuwe, langdurige studies zijn nodig om dit te bevestigen. Verplaatsbare, zogenaamde mobiele, stallen dienen voor een beperkt

aantal kippen en bieden de nodige flexibiliteit voor uitbreiding of veranderingen op het bedrijf. Indien de kippen biologisch gehouden worden, kan er voor de aankoop of bouw van een stal heden een hectaresteen en VLIF-investeringssteun (30%) aangevraagd worden. Deze steun kan ook gebruikt worden voor de omheining van de uitloop, dewelke essentieel is als bescherming tegen roofdieren. Een goed uitgekiende marketing kan daarnaast helpen om de geproduceerde producten (bessen, fruit, eieren, kippenvlees, etc.) aan een hogere marktprijs te verkopen om zo de investering terug te verdienen. Specifiek voor de combinatie van korte omloophout en kippen wijzen diverse simulaties met betrekking tot rendabiliteit op wisselende successen, onder andere door de sterk uiteenlopende bedrijfsspecifieke omstandigheden en de eventuele prijsschommelingen van houtsnippers, eieren of vlees. Voor een verbrandingsinstallatie op eigen bedrijf is opnieuw een VLIF-bijdrage van 30% mogelijk.

Om een optimaal gemengd productiesysteem te bekomen dat de huidige uitdagingen binnen de landbouw tegemoetkomt, moet niet alleen de productiviteit van alle componenten zo hoog mogelijk zijn, maar moet ook de negatieve impact geminimaliseerd worden.

Om dierenwelzijn te garanderen zijn er in de biologische pluimveehouderij strenge voorschriften voor de stal en de uitloop: minimale slachtleeftijd, bezettingsgraad, staloppervlakte, etc. zijn wettelijk bepaald. Voor de plantaardige teelt in de uitloop gelden daarnaast ook bemestingsnormen die afhangen van het bodemtype en de aanplant, en die in vele gevallen lager zullen zijn dan de bemestingswaarde van de geproduceerde kippenmest, aangezien deze een hoge concentratie aan stikstof en fosfor bevat. Wanneer de kippen zich niet uniform over het perceel verspreiden en/of dicht bij de stal blijven, zal de lokale accumulatie van kippenmest leiden tot hoge concentraties aan stikstof en fosfor in de bodem. Dergelijke hoge concentraties aan nutriënten zijn niet alleen nefast voor het leefmilieu wanneer ze uitspoelen bij een neerslagoverschot, ze kunnen ook samen met een verhoogde bodemcompactie de plantengroei negatief beïnvloeden. Stilstaand water dat hiermee gepaard gaat kan tevens een broeihaard zijn voor bacteriën en resulteren in meer pootaandoeningen.

We kunnen samenvatten dat een goed en uniform uitloopgebruik van kippen positief is voor milieu, plant en kip, en dat dit gestimuleerd moet worden. Een goede beschutting, die bescherming biedt tegen wind, regen, felle zonnestraling en eventuele roofdieren is hiervoor essentieel. Hagen en compacte struiken kunnen gebruikt worden om de wind te breken en meer opgaande bomen en struiken om voldoende beschutting te voorzien. Daarnaast kan (overdekt) voederen en/of drenken de kippen stimuleren om verder te komen. Meer onderzoek is nodig waaruit blijkt welke opfokomstandigheden, kippenrassen of uitloopkarakteristieken kunnen leiden tot een beter uitloopgebruik.

Tot slot geven we graag mee dat er diverse adviesdiensten bestaan (zoals het Pluimveeloket, BioForum vzw, Boerenbond, Steunpunt Korte Keten, Agroforestry Vlaanderen, etc.) die raad kunnen geven en hulp kunnen bieden bij de diverse facetten die gepaard gaan met de combinatie van pluimvee en houtachtige teelten.

Meer info en contact

Bert.reubens@ilvo.vlaanderen.be – Frank.tuyttens@ilvo.vlaanderen.be